

Diogenes. Leven en denken van een autonome geest

Inger N.I. Kuin

*Robert Duthoy*¹

Met Socrates, Plato en Aristoteles is Diogenes een van de weinige antieke filosofen van wie de naam ook buiten de kringen van filosofisch en historisch geïnteresseerden bekend is. En meestal denkt men bij Diogenes dan onmiddellijk aan enkele anekdotes die over hem in de antieke bronnen aangetroffen worden: dat hij leefde in een pithos (een grote aarden pot, ten onrechte meestal als ton bestempeld); dat hij bij klaarlichte dag met een lantaarn in Athene rondliep, naar eigen zeggen op zoek naar een mens. Het best gekend is ongetwijfeld het verhaal dat toen Alexander de Grote hem kwam opzoeken in Korinthe en hem vroeg of hij hem met iets van dienst kon zijn, hij antwoordde: 'Ja, ga eens uit mijn zon staan'. Maar dit zijn slechts enkele van de honderden anekdotes die over hem in de antieke bronnen terug te vinden zijn en waaruit hij meestal als een tegendraadse non-conformist te voorschijn komt. Vele daarvan zijn te lezen in de biografie die zijn naamgenoot Diogenes Laërtes aan hem wijdde in zijn *Leven en leer van beroemde filosofen*. Het is trouwens opvallend dat van de 82 filosofen waarvan Diogenes Laërtes het leven verhaalt alleen Plato meer plaats toebedeeld krijgt dan Diogenes. De meeste van die filosofen moeten het stellen met een vijf à tien bladzijden (in de in 2000 gepubliceerde vertaling van Rein Ferwerda) maar Diogenes krijgt 26 bladzijden. Een andere illustratie van de prominente plaats van Diogenes is dat in een verzameling van antieke teksten over de Griekse cynici 104 van 250 bladzijden op Diogenes betrekking hebben.

Dit alles is dat te opmerkelijker omdat Diogenes geen les gaf, geen traktaten heeft geschreven en niet uitgebreid in debat ging met andere filosofen. Er is dan ook geen enkele tekst van hemzelf afkomstig en het is uitsluitend op grond van wat anderen over hem geschreven hebben (meestal in de vorm van anekdotes) dat wij iets te weten komen over zijn leven en ideeën., maar dan zonder dat daar enige structuur in terug te vinden is. Met die ongeordende massa van losse gegevens als bouwstenen brengt Kuin in haar boek een thematisch gestructureerde filosofische biografie. Ze biedt zo de lezer in een meer overzichtelijke samenhang een duidelijker beeld van de ideeën van deze filosoof en maakt duidelijk dat hij veel meer was de gekke filosoof waarvoor hij meestal gehouden wordt.

Haar boek telt negen hoofdstukken. In **hoofdstuk 1** brengt zij een biografie van de filosoof voor zover die kan gereconstrueerd worden uit de in de antieke teksten verspreide gegevens. Diogenes werd geboren in Sinope, een welvarende polis aan de Zwarte Zee en een belangrijk knooppunt van de internationale handel. Als we Diogenes Laërtes mogen geloven stierf hij op negentigjarige leeftijd in hetzelfde jaar als Alexander de Grote. Dit zou dus betekenen dat hij van 413 tot 323 leefde. Over zijn jeugd is weinig bekend. Omwille van een muntschandaal waarbij zijn vader (en hijzelf misschien ook) betrokken was werd hij uit Sinope verbannen en kwam hij terecht in Athene waar hij in de nabijheid van het marktplein ging wonen in een pithos en leerling werd van de filosoof Antisthenes die zelf leerling was geweest van Socrates. Volgens een overlevering werd

¹ Robert Duthoy is ereprof (emeritus professor) oude geschiedenis aan de universiteit van Gent.

hij tijdens een zeereis door piraten gevangen genomen en vervolgens als slaaf verkocht aan een rijke Korinthische koopman die hem als leraar aanstelde voor zijn kinderen. Of hij al dan niet later is vrijgelaten is onzeker maar het is wel duidelijk dat hij over een grote bewegingsvrijheid beschikte, wat trouwens gebruikelijk was bij slaven in een dergelijke vertrouwensfunctie. Hij werd in Korinthe begraven en in de tweede eeuw na Chr. beweert Pausanias in zijn reisgids dat hij het graf heeft gezien. . In de **hoofdstukken 2 tot 7** analyseert en interpreteert Kuin wat de antieke teksten ons vertellen over de filosofische opvattingen van Diogenes. Achtereenvolgens onderzoekt zij de visie van Diogenes m.b.t. kennis (hfdst. 2), macht (hfdst.3), zijn lichaam (hfdst 4), slavernij (hfdst. 5), de dood (hfdst. 6), en revolutie (hfdst. 7). De standpunten van Diogenes worden daarbij gesitueerd in hun historische context en de auteur confronteert ze ook met de opvattingen van andere filosofen en filosofische scholen uit de oudheid en gaat na in hoeverre van een al dan niet blijvende invloed van Diogenes kan gesproken worden worden. De beschouwingen die Kuin daarbij naar voor brengt vormen voor de lezer een leerzame initiatie in de filosofie van de klassieke oudheid. In de laatste bladzijden van **hoofdstuk 7** en in **hoofdstuk 8** verlaat zij het terrein van de antieke filosofie. In hoofdstuk 7 worden Middeleeuwse islamitische en christelijke bronnen, Erasmus en tenslotte de filosofen van de Verlichting bij de analyse betrokken. Onder de titel *Diogenes en moderniteit* gaat de auteur in hoofdstuk 8 na in hoeverre het antieke cynisme, zoals dat bij Diogenes en zijn geestesgenoten wordt aangetroffen, kan en mag vergeleken worden met het cynisme waarover Nietzsche, Sloterdijk en Foucault het hebben. Het betoog eindigt met de vraag 'Wie is de Diogenes van deze tijd?' Voor Kuin komt alvast het hedendaagse populisme daarvoor niet in aanmerking maar dient men eerder te zoeken bij de performancekunstenaars (à la Abramovic). Het laatste hoofdstuk, *Verder met Diogenes*, biedt een beredeneerde bibliografie die ook als verantwoording fungeert met betrekking tot de primaire en secundaire literatuur die de auteur heeft geraadpleegd tijdens het schrijven. Vermelden we tenslotte nog dat het boek een speciaal katern bevat met 18 kleurillustraties.

Inger N.I. Kuin, *Diogenes. Leven en denken van een autonome geest*. Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Gennep 2022.